

PEARL-automatizált folyóiratellenőrzési rendszer

A PEARL /Periodicals Automation, Rand Library/ rendszer célja az, hogy megkönnyítse könyvtárak folyóiratállományának beszerzését és tárolását.

A Rand Corporation Library /California/ folyóiratállományának hatalmas mennyisége a 60-as évek végén szükségessé tette a kézi műveletek csökkentését és az automatikus ellenőrzés, továbbítás, kölcsönzés-meghosszabbítás, megrendelés, leltározás stb. megvalósítását.

A munka 1968-ban kezdődött és az új eljárás fokozatosan lépett a régi helyébe. 1970 decemberében már teljesen megszűnt a kézi kardex-rendszer alkalmazása, valamennyi munkafolyamatot sikerült automatizálni. A rendszer jelenleg egy IBM 360/65 számítógépen működik, két fő programból és két részprogramból áll, mely utóbbiak futtatása adja a havi jelentéseket. Outputja a következő:

Fő lista. A könyvtár állandó folyóiratainak havi alfabetikus listája.

Hibajelentés. Havonkénti jegyzék az adatgyűjteményben fellelt eltérésekről.

Ellenőrző és továbbító bizonylatok. Két részből álló szelvények, melyek havonta jelzik az egyes tételek beérkezését és továbbítását.

Beérkezési lyukkártyák. A havonkénti igénykártyák behelyezése jelzi valamely várt tétel be nem érkezését. Összeállítható az új igénylista is.

Megujítási jegyzék. A megújítandó folyóiratok jegyzéke.

Megrendelő levelek. Havonként megrendelő levelek az ismételendő megrendelésekhez.

Megérkezést jelző lista. Az új vagy újonnan előfizetett folyóiratok megérkezését havonta jelző lista.

Statisztikai jelentés. Havonkénti jelentés az előfizetők számáról, típusáról és a költségekről.

Igénylista. A be nem érkezett folyóiratok kumulatív havi listája.

Beérkezési adatjegyzék. A folyóiratok beérkezési idejét, kötetet, számot, a megjelenés idejét stb. tünteti fel.

Féléves referencia lista. A könyvtár valamennyi folyóiratának címe, tárgyköre, nyelve szerepel rajta.

Folyóirat-továbbítási jegyzék. A folyóiratok címeit, a költségeket és a másodlagos továbbítást mutatja.

Megszüntetési lista. Azokat a folyóiratokat sorolja fel, melyek előfizetését megszüntetik.

Inaktív folyóiratlista. A könyvtárban megtalálható, de a következő időszakra már elő nem fizetett folyóiratok jegyzéke.

Maradék lista. A folyóiratcímeket selejtezési periodusukkal együtt sorolja fel.

Terjesztési lista. Lapterjesztőnként mutatja a folyóiratokat, a költségeket és a különleges igényeket.

Automatikus ellenőrző és továbbító rendszer. Az ellenőrzés automatizálásánál a rendszer készítői abból indultak ki, hogy mivel a folyóiratok rendszeres időközönként megjelennek és a legtöbb folyóirat a várt időben be is érkezik a könyvtárba, egyszerűbb, ha a program csak valamely folyóirat be nem érkezését jelzi. A rendszer tehát automatikusan beérkezettnek vesz egy folyóiratot addig, míg egy lyukkártyán nem jelzik annak be nem érkezését.

A program minden hónap elején elkészíti a hó folyamán beérkező folyóiratok továbbító szelvényét, az ellenőrző szelvényeket /cím szerinti alfabetikus sorrendben/, valamint az előlyukasztott igénykártyákat.

Az ellenőrző szelvényről leolvasható a cím, a kötet, az évfolyam stb., és ezeket összehasonlítják a beérkező folyóirat adataival. Az összehasonlítás közben a továbbító szelvényt a folyóirathoz csatolják. A hó végen a visszamaradt továbbító és ellenőrző szelvények igénykártyáit beteszik a programba. Ezek a kártyák jelzik a be nem érkezett folyóiratokat. A program feljegyzi a hiányzó tételeket és a megfelelő kóddal rávezeti a havi fő listára, jelezve, hogy ezek a tételek hiányoznak. Ezzel egyidejűleg elkészül egy igénylista, melyen már a be nem érkezett folyóiratok is szerepelnek. A következő hónapban az előző havi kártyákat félretéve újra indul a körforgás.

Az automatikus ellenőrző és továbbító rendszer "szíve" egy sor algoritmus, mely valamennyi folyóiratra vonatkozóan megmondja a várható beérkezési időpontot, a helyes kötet- és kiadványszámot stb. Ehhez a kiindulási alapot a kiadvány megjelenésének gyakorisága, az első szám megjelenési ideje és az utolsó beérkezés dátuma adja. Ha az ezen adatok alapján adott információ téves, a helyes adat piros színnel jelenik meg az ellenőrző szelvényen. A hónap végén ezeket az adatokat újból ellenőrzik.

Ha egy tétel a vártnál előbb érkezik meg, akkor kézi műveletet kell beiktatni a továbbításnál. Ha a folyóirat beérkezési időpontja nem számítható ki előre, a szelvényen csak az adatok egy részét tüntetik fel. Amikor pedig a folyóirat beérkezik, a megfelelő adatokat piros színnel írják az ellenőrző szelvényre. A hó végén ezeket az adatokat lyukszalagról /tehát nem automatikusan/ beviszik a fő tárolóba.

Érdekessége a programnak, hogy van olyan részprogramja, mely lehetővé teszi a nem-latin betűs /pl. orosz és kínai/ folyóiratcímek feltüntetését. Az átírt címet egy külön szelvényre írja a program, ami a folyóirathoz rögzítve segíti a folyóirat azonosítását. További érdekesség, hogy az ellenőrző és továbbító szelvényeknek olyan kódjai vannak, melyek felhívják a folyóiratrészt a személyzetének figyelmét valamely szükséges cselekvés megtételére. Pl. az ellenőrző szelvényen megjelenő TR kód jelzi, hogy latin betűvel átírt című szelvényt kell a folyóirathoz rögzíteni.

A PEARL program lehetővé teszi azt is, hogy katalógusutalók és megjegyzés rovat révén feltüntessék valamely megváltozott elnevezésű folyóirat előző címét /cimeit/ és egész "történetét" is a jelenlegi cím alatt. Ez a rovat a könyvtárosoknak nyújt segítséget a szükséges információk feltüntetésével, pl. figyelmezteti a könyvtárost, hogy azonnal küldje el az előfizetést. Nem sikerült azonban megvalósítani valamely tétel automatikus törlését. Ha egy folyóirat megszűnik, a tároló korrigálásához külön beavatkozásra van szükség.

A rendszer előnyeihez tartozik, hogy a gyorsabb információszolgáltatás meggyorsítja és a korábbinál érdekesebbé teszi a könyvtárosok munkáját, mivel számos rutin elemet kiküszöböl. Hátránya ezzel szemben, hogy főleg a könyvtár személyzetének szükségleteit vették figyelembe a készítésnél és nem fordítottak kellő gondot a felhasználók igényeire.

/Special Libraries, 63.k.9.sz.1972.szept.p.385-393./

Mosoni Istvánné

Gépi azonosítási számok, mint könyvtári kódjelek

A központi katalógusokban, címjegyzékekben a könyvtárak neve helyett kódjeleket találunk. Az NSZK-ban ezek a szíglák a könyvtári szervezet változásával igen bonyolulttá váltak. Az eredetileg csak számokból, vagy betű - szám összetételből álló jelzethez kis- és nagybetűk, római számok csatlakoztak.

Az UNESCO ajánlotta nemzetközi könyvtári statisztikához szükségessé vált az egyes könyvtárak egyértelmű megjelölése. A statisztikát számítógép segítségével állítják össze, ebből következett, hogy az egyes könyvtárak szimbólumainak alkalmaznak kell lenniük a gépi felhasználásra. Több feltevés megvizsgálása és elvetése után /pl. gondoltak a postai irányítószámok felhasználására is/ készült el az azonosító számrendszer. A rendszer alkalmas 45-50 000 könyvtár kódjének megadására. A kódszám betű-szám kombinációja, a gépi ellenőrző számmal kiegészítve. A gépen belül a betűjelek számokká alakulnak, ezért nem volt problémamentes a rendszer kidolgozása. Remélik, hogy az új azonosítási számokat szélesebb körben felhasználják és a statisztikai felhasználáson kívül más kooperációs feladatokhoz is alkalmazzák majd.

/Bibliotheksdienst, 1973.jun. 6.sz. p.282-293./